

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΦΥΛΑΞΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΕΑΝΙΚΗΣ ΦΟΙΛΙΑΣ

γενικωτέρας καὶ μὲ μεγαλύτερον πλάτος αὐτὰς ἐννοίας εύρισκομεν εἰς αὐτὸν τὸν Πλάτωνα, ἐν λάβωμεν ὑπ’ ὅψιν ὅτι ἡ φιλοσοφία του είναι γενικῶς ἐπιστήμη τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὄντως ὄντος, τῆς ἀνωτάτης δηλαδὴ ἐκείνης οὐσίας καὶ ίδεας, εἰς τὴν ὅποιαν συμπίπτουν τὸ ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ τὸ ὄντως καλὸν καὶ ἀποτελοῦν, κατὰ τὸν Πλάτωνα, μίαν ἀνωτάτην ὑπαρξίν. Διὰ τοῦ «ἀληθοῦς», «τοῦ ἀγαθοῦ», «τοῦ καλοῦ» καὶ τῆς «ἀνωτάτης οὐσίας καὶ ίδεας», διακρίνονται καὶ χωρίζονται τὰ διάφορα εἶδη καὶ τὰ πεδία τῆς φιλοσοφικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἔρευνης, καθώς καὶ οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς φιλοσοφίας, εἰς τοὺς ὅποιους χωρίζεται καὶ ἡ μετὰ τὸν Πλάτωνα ἐπιστήμη, εἴτε θεωρητική, εἴτε πρακτική. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπὸ «τὸ ἀληθὲς» καὶ τὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας δυνάμεθα νὰ περιλάβωμεν: 1) Τὴν Διαλεκτικὴν ὡς Μέθοδον (Λογικήν, θεωρίαν τῆς Γνώσεως, Γλωσσοφιλοσοφίαν κλπ.) καὶ ὡς Ἰδεοθεωρίαν καὶ Μεταφυσικήν. 2) Τὴν φυσικὴν ὡς Ὀντολογίαν γενικῶς, ὡς Φυσιοφιλοσοφίαν, ὡς Ἀνθρωπολογίαν καὶ ψυχολογίαν, ὡς Θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν τῆς θρησκείας. Ὑπὸ «τὸ ἀγαθὸν» είναι δυνατὸν νὰ περιληφθῇ: 1) ἡ Ήθική (Ἡθικὴ τοῦ ἀτόμου, Κοινωνιολογία, Πολιτειολογία, Φιλοσοφία τοῦ δικαίου κλπ.) 2) ἡ Παιδαγωγικὴ καὶ ἡ θεωρία τῆς ἀγωγῆς ἐν γένει. Ὑπὸ τὸ καλὸν είναι δυνατὸν νὰ περιληφθῇ ἡ κατὰ Πλάτωνα Αἰσθητικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία τῆς τέχνης. Ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐννοίαν τῆς ἀνωτάτης οὐσίας καὶ ίδεας τέλος είναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ὀλοκλήρωσίς τις τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας ὡς ἐπιστήμης τοῦ ἀληθῶς ἀληθοῦς, τοῦ ἀληθῶς ἀγαθοῦ, τοῦ ἀληθῶς καλοῦ καὶ τοῦ ὄντος, ὅπου νὰ περιγράφηται καὶ ἡ ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων καὶ φαινομένων πρὸς τὰς οὐσίας καὶ ίδεας καὶ ἀπὸ τούτων πρὸς τὴν ἀνωτάτην οὐσίαν καὶ ίδεαν πορεία, ὅπως θέλει καὶ ἐννοεῖ αὐτὴν ὁ Πλάτων εἰς τὴν Πολιτείαν κλπ.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τοιαύτης διαιρέσεως περιγράφεται ἐν τοῖς ἐπομένοις ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος κατ’ ειδικά Κεφάλαια.

3. Τὸ ἀληθές.

α') Ἡ διαιλειτικὴ ἔρευνα καὶ ἔξακριβωσις τῆς ἀληθείας.

Ἐκ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης ἔξαρτάται, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἡ ἡθικοποίησις τοῦ ἀτόμου, ὁ ἀρμονικὸς κόινω-

νικός βίος, ή ἀληθής καὶ πραγματική εὐδαιμονία, ή ἀνύψωσις τέλος τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν σφαίραν αὐτοῦ τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ.

‘Ἀκριβῆ δὲ γνῶσιν καὶ ἐπιστήμην δὲν θεωρεῖ ὁ Πλάτων τὸ περὶ πολλῶν πραγμάτων λέγειν καὶ ἀντιλέγειν τῶν Σοφιστῶν, η̄ τὴν συνήμην περιλυγνωσίαν. Γνῶσις καὶ ἐπιστήμη εἶναι κατ’ αὐτὸν η̄ ἔξι ὅλης τῆς ψυχῆς μεθοδική ἐκείνη ζήτησις καὶ η̄ ἀνακάλυψις αὐτῆς τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων, διὰ τῆς ὁποίας ἐημιουργούμεναι ἀκλόνητοι καὶ ἀδιασάλευτοι πεποιθήσεις, κανονίζονται τόσον τὸ διανοητικόν, ὃσον καὶ τὴν βούλησιν (θυμικόν) καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν (συναισθήματα) τοῦ ἀνθρώπου. ‘Ολοὶ δὲ ἀνθρώποι ἀγαποῦν καὶ ποθοῦν τὸ ἀγαθόν. Καὶ αὗτοί, οἱ ὄποιοι πράττουν τὸ κακόν, κάμνουν τοῦτο διότι νομίζουν αὐτὸν ἀγαθόν, διὰ τὸν ἑαυτόν των τούλαχιστον. ‘Ἐάν ἐγνώριζον πράγματι καὶ κατὰ βάθος ποιὸν εἴναι τὸ ἀγαθόν, δὲν θὰ ἐπράττουν τὸ κακόν, η̄ ἐκείνο τὸ ὄποιον φαίνεται μὲν ἀγαθόν, πράγματι δὲ γνωστοῦ καὶ κατ’ οὐσίαν δὲν εἴναι τοιοῦτον. Καὶ πολλὰ καλά καὶ ὡραῖα ὑπάρχουν, τὰ φαινομενικῶς δὲ γνωστά καὶ δχι κατ’ οὐσίαν, τὰ μὴ ἀληθινά αὐτά καλά, διαφεύδουν τὰς ἐλπίδας καὶ τοὺς πόθους, καὶ τὴν χαρὰν μεταβάλλουν εἰς λύπην. Μόνον αὐτὸν τὸ καλόν, τὸ ἀγνὸν καὶ ἀληθινόν, είναι δυνατὸν νὰ ἴκανοποιήσῃ πλήρως καὶ νὰ ἐπιδράσῃ εὐεργετικῶς εἰς τὰς ψυχάς. ‘Αλλὰ τὸ ἀγνὸν αὐτὸν καὶ ἀληθινόν καλὸν πρέπει νὰ ζητηθῇ, νὰ ἔξακριβωθῇ καὶ διακριθῇ ὅπου καὶ ὅπως ὑπάρχει. Μετὰ τούτων καὶ ὅλα τὰ ἀντικείμενα τῆς φύσεως καὶ αἱ ἐκδηλώσεις καὶ καταστάσεις τῆς ζωῆς, ὅπως φαίνονται καὶ ἐπιδροῦν, δὲν παρουσιάζουν τὴν ἀλήθειαν καὶ οὐσίαν αὐτῶν, διότι ἀναγκάζουν τὸν ἀνθρώπον, ὅταν δὲν εἰσχωρῇ καὶ ἐμβαθύνῃ μεθοδικῶς εἰς τὸ βάθος καὶ τὴν οὐσίαν των, νὰ ἀναγνωρίζῃ αὐτὰ ως τοιαῦτα καὶ πάλιν νὰ μὴ τὰ ἀναγνωρίζῃ, νὰ ἀποδίδῃ εἰς αὐτὰ ἀλλοτε μὲν ταύτας τὰς ιδιότητας, ἀλλοτε δὲ ἐκείνας, τὰς ἀντιθέτους τῶν πρώτων. ‘Ἐπειδὴ οἱ ἀντιφάσεις αὗται δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν καὶ διανόησιν καὶ δὲν ἴκανοποιοῦν τὸν ἀνθρώπον, διὰ τοῦτο, ὅπως ἐνδιαφερόμεθα διὰ τὸ ἀγαθόν, διὰ τὸ καλὸν καὶ διὰ τὸ ὡφέλιμον, ἐνδιαφερόμεθα φύσει καὶ διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ οὐσίαν τῶν πραγμάτων. ‘Η ἀλήθεια είναι τὸ πρῶτον τῶν ἀγαθῶν τόσον διὰ τοὺς Θεούς, ὃσον καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους (Νόμ. 730ι). ‘Η ἀγνοια τῆς ἀληθείας καὶ η̄ ψευδής «δόξα» είναι τὸ μεγαλύτερον κακόν (Γοργ. 458α).

‘Αλλὰ τί κυρίως εἴναι ἀλήθεια; Εἰς τὸ ἔρωτημα αὗτὸν μᾶς δίδει τὴν ἀπάντησιν ὁ Πλάτων διὰ τῶν ἔξι της περίπου.

Εἰς τὰ πολλά καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀγαθὰ καὶ καλά, ἀληθῶς ἀγαθὸν καὶ καλὸν τίμπορεῖ νὰ ἔλναι ἐκεῖνο τοῦ ὅποιου τὰ γνωρίσματα καὶ αἱ ιδιότητες εἶναι τὰ αὐτὰ πάντοτε, καὶ ἔνα πρὸς πᾶν τὸ ἐναντίου. Τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν καὶ καλὸν «ἔχει ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ φύσιμως», ἔχει τὸ αὐτὸ σύνολον γνώρισμά των, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν. Ἡ οὐσία αὐτὴ ἔλναι ἡ ἀλήθεια. Εἰς τὸν ροῦν τῶν φαινούμενῶν, τῶν ἐκδηλώσεων καὶ τῶν καταστάσεων τῶν ἀντικειμένων, ὑπάρχει πάντοτε κάτι τὸ σταθερὸν καὶ μόνιμον, ἀποτελοῦν οὐσιῶδες γνώρισμα ἐκάστου ἀντικειμένου. Ἡ ἀνακάλυψις λοιπὸν τῶν οὐσιωδῶν σύτῶν γνωρισμάτων, τῶν ὄρων ὑπάρξεως καὶ τῆς οὐσίας τῶν ἀντικειμένων, ἀποτελεῖ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀντικειμένων αὐτῶν. Ἡ οὐσία καὶ ἀλήθεια εἶναι «ἐν ἐπὶ πολλῷ», εἴδος καὶ ίδέα τῶν πραγμάτων (Θεαίτ. 184d, 186cd, Κρατύλ. 385bc Εὔθυφρ. 6d), εἶναι «ἐκεῖνο αὐτὸ τὸ εἶδος» δυνάμει τοῦ ὅποιου «τὰ ὅσια ὅσιά ἔστι καὶ τὰ ἀνόσια ἀνόσια.» Εἶναι αὐτὸ τὸ ὅποιον τώρα λέγομεν κυρίως καὶ ἔξηκριβωμένως περιεχόμενον, ἥτοι βάθος καὶ πλάτος ἐννοίας, τῆς ὅποιας ὅμως τὸ σύνολον τῶν οὐσιωδῶν γνωρισμάτων καὶ τὸ σύνολον τῶν ἀντικειμένων ὁ Πλάτων δύομάζει εἴδος, ίδέαν. Αὕτη εἰς μὲν τοὺς διαλόγους τῆς πρώτης καὶ δευτέρας περιόδου φέρει τὴν σημασίαν τῆς πνευματικῆς εἰκόνος καὶ ἐποπτείας περίπου, ἀργότερον δὲ καθίσταται αὐθιπόστατος οὐσία.

Ἡ ζήτησις καὶ ἡ ἔξακριβωσίς τῆς ἀληθείας καὶ οὐσίας δὲν εἶναι ἔργον εὔκολον, οὔτε τοῦ καθενός. Ἡ κοινὴ ἀντίληψις καὶ συνείδησις ἐκλαμβάνει ὡς ἀληθῆ τὰ περιεχόμενα τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν παραστάσεων (δόξης) (Πολιτείας 475 κ. ἔξ. 476b), ταῦτα ὅμως δὲν εἶναι ἄλλο τι, εἰμὴ τρόπος μόνον, καθ' ὃν τὰ ἀντικείμενα φαίνονται εἰς τὴν ἡμέας. Εὰν τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ παραστάσεις παρουσίαζον τὴν ἀλήθειαν, τότε διὰ κάθε ἀνθρώπου ἀληθὲς θὰ ἦτο ὅ, τι καὶ ὅπως εἰς αὐτὸν θὰ ἐφαίνετο. Τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει, διότι ὑπάρχει τι τὸ ἀληθὲς πάντοτε, τὸ ὅποιον δῆλοι ἀνεξαιρέτως ἀναγνωρίζουν καὶ παραδέχονται ὡς τοιοῦτον. Ἐκτὸς δὲ τούτου, εἰς τὰ αἰσθήματα καὶ εἰς τὰς παραστάσεις εἶναι δυνατὸν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα νὰ παρουσιάζηται ὑπὸ τὰς ἀντιθέτους μορφὰς καὶ ίδιότητας, ὡς μέγα καὶ ὡς μικρὸν συγχρόνως, ὡς σκληρὸν καὶ ὡς μαλακόν, ὡς εὔθυ καὶ ὡς καμπύλον (Πολιτείας 523e κ. ἔξ. 602c), διπότε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωσθῇ ἡ ἀληθινὴ αὐτοῦ σύστασις καὶ ἡ οὐσία. Ἐχομεν βεβαίως ἔκνοιάν τινα τῆς ὁρθῆς σχέσεως τῶν πραγμάτων, πάραστασιν

(δόξαν) τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ὄρθου, τοῦ πρέποντος «ὁρθὴν ἡ ἀληθῆ δόξαν» (Θεαίτ. 187 αἱ) ἀλλ' αὐτῇ δὲν εἶναι ἀσφαλής καὶ βεβαία. Διὰ τῆς πειθούς καὶ τῆς ρητορικῆς τέχνης εἶναι δυνατὸν νὰ διασαλευθῇ, νὰ ἀναιρεθῇ καὶ ἀντικατασταθῇ, ἐνῷ ἡ ἀσφαλής καὶ βεβαία γνῶσις ἡ ἔχουσα ως περιεχόμενον αὐτὴν τὴν οὐσίαν καὶ ἀληθειαν τῶν πραγμάτων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διασαλευθῇ καὶ κλονισθῇ. «Ἄν ἡ ὁρθὴ καὶ ἀληθῆς δόξα ἦτο ἀσφαλής, τότε θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἔξηγηθῇ πῶς καὶ πόθεν προέρχεται η ψευδῆς δόξα καὶ παράστασις. Ἡ ἀληθῆς αὐτὴ καὶ ὁρθὴ δόξα εἶναι τι τὸ μέσον, μεταξὺ κοινῆς παραστάσεως (δόξης) καὶ γνῶσεως καὶ ἐπιστήμης. Ψευδῆς δὲν εἶναι πάντοτε, διότι περιέχει καὶ μέρος τῆς ἀληθείας, γνῶσις δὲ καὶ ἐπιστήμη δὲν εἶναι ἐπίσης, διότι δὲν δικαιολογεῖ, οὔτε αίτιολογεῖ τὸ περιεχόμενό της. Ἐπομένως μόνον ὅταν αίτιολογήται καὶ δικαιολογήται τὸ περιεχόμενον τῆς ἀληθοῦς δόξης γίνεται αὐτὴ γνῶσις καὶ ἐπιστήμη. «Αἴτιας λογισμῷ» καθίσταται ἡ ἀληθῆς δόξα, γνῶσις, ἐπιστήμη, ἀλήθεια. Ἡ ἀληθῆς δόξα δυνατὸν νὰ εἶναι ἀληθῆς ἡ ψευδῆς, ἡ ἐπιστήμη ὅμως καὶ γνῶσις οὐδέποτε εἶναι ψευδῆς (Μέν. 97 κ. ἔξ., Συμπόσ. 202α, Πολιτείας 506ε, Θεαίτ. 199ε, 196ε Τίμ. 51ε). Ἡ αὐτὴ διαφορά, δημος μεταξὺ δόξης (παραστάσεως) καὶ ἐπιστήμης (γνῶσεως), ὑπάρχει καὶ μεταξὺ κοινῆς ἀρετῆς καὶ φιλοσοφικῆς τοιαύτης. Ἡ κοινὴ ἀρετὴ προέρχεται ἐκ συνυηθείας καὶ βασίζεται εἰς τὴν δόξαν καὶ παράστασιν. Εἶναι πρᾶξις, κυρίως ἀνευ συνειδήσεως τῶν λόγων (Μένων 99α, Φαιδ. 82α, Πολιτεία 534ε), διὰ τοῦτο δὲ δὲν ὑπάρχουν καὶ διδάσκαλοι αὐτῆς (Πρωταγ. 313β, Μέν. 87β, 93α). Δὲν εἶναι ἀσφαλής καὶ διαρκής, δὲν βασίζεται εἰς πεποίθησιν καὶ τούτου ἔνεκα χαρακτηρίζει ὡρισμένους τρόπους ἐνεργείας, πολλάκις παρεκκλίνοντας καὶ τοῦ σκοποῦ ἐκτελέσεως τοῦ ἀγαθοῦ. Πράγματι ὅμως καὶ κατ' οὐσίαν ἡ καθ' αὐτὸ ἀρετὴ εἶναι μία καθ' ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς διὰ τῶν ποικίλων ἐνεργειῶν καὶ πράξεων. Αἱ διάφοροι ἀρεταὶ εἶναι μορφαὶ καὶ ἐκδηλώσεις τῆς μιᾶς ἀρετῆς, ἡ δποία κυρίως εἶναι γνῶσις καὶ ἐφαρμογὴ τῆς γνῶσεως τοῦ ἀγαθοῦ. (Ἡ εἰς τὴν Πολιτείαν διάκρισις ἀρετῶν: φρονήσεως, ἀνδρείας, σωφροσύνης, σκοπούν ἔχει τὸν διὰ τούτων χαρακτηρισμὸν μερῶν τῆς ψυχῆς, τοῦ διανοητικοῦ δηλαδή, τοῦ θυμικοῦ καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ. Πλὴν τούτου δὲ καὶ αἱ ἀρεταὶ αὗται ὑπάγονται εἰς τὴν γενικὴν ἔννοιαν τῆς δικαιοσύνης), Ἐπίσης διαφέρει ἡ κοινὴ («δημοτικὴ») ἀρετὴ τῆς φιλοσοφικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς τοιαύτης καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι δηλαδή ἔκείνῃ μὲν ἀσκεῖται χάριν ἀλλου τινος, ἡδονῆς, κέρ-

δους, ἀποφυγῆς μεγαλυτέρου κακοῦ (Πολιτεία 365η κ. ἑξ.), αὐτῇ δὲ χάριν αὐτῆς τῆς ἴδιας, χάριν αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ (Φαῖδ. 88ι^η, 82^η, 83^η, Πολιτεία 612α κ. ἑξ.).

Διὰ τὴν γνῶσιν καὶ ἔξακριβώσιν τῆς ἀληθείας ἀπαιτεῖται διαρκῆς πόθος καὶ Ἐρως τοῦ ἀγαθοῦ ἀφ' ἐνός, καὶ μέθοδος καταλλήλως ἀφ' ἑτέρου. Αὕτη είναι ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος συμπλήρωσις¹⁾ τοῦ ἔρωτος πρὸς τὸ ἀγαθόν καὶ καλεῖται διαλεκτική μέθοδος, διότι διὰ τοῦ «διαλέγεσθαι», διὰ καταλλήλων ἔρωτήσεων καὶ ἀποκρίσεων, ἔχετάζεται ἡ ούσια καὶ σχέσις τῶν πραγμάτων, ἐρευνῶνται τὰ γνωρίσματα καὶ τὰ στοιχεῖα ἐκάστης παραστάσεως, διαλευκαίνεται καὶ αἴτιολογεῖται τὸ περιεχόμενον τῆς «ἀληθοῦς δόξης» καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δημιουργεῖται γνῶσις ἀσφαλῆς καὶ βεβαία διὰ διακρίσεως, χωρισμοῦ, συνδέσεως κλπ. τῶν ἐννοιῶν. Εἰς τὸν Φίληβον (16 ἡ ε κ. ἑξ.) χαρακτηρίζει ὁ Πλάτων τὴν Διαλεκτικὴν ὡς τὸ μεγαλύτερον θεῖον δῶρον ριφθὲν «έκ θεῶν.... διὰ τίνος Προμηθέως ἀμα φανοτάτῳ τινὶ πυρί.» Αὕτη είναι τὸ δργανον διὰ τοῦ ὅποιου αἱ ἐννοιαὶ, τὰ εἶδη καὶ αἱ ιδέαι ἀπαλλάσσονται τοῦ μεταβαλλομένου, τῆς ὑλικῆς καὶ κατ' αἰσθησιν μορφῆς, τῶν ξένων πρὸς αὐτὰς γνωρισμάτων (Πρβλ. Πολιτείας 511 ἡ, 532α, 533η Φίληβ. 58α, Σοφιστ. 253η, Πολιτικ. 287α). Δι' αὐτῆς ὁ φιλόσοφος ἔξακριβώνει καὶ γνωρίζει τὸ ὃν ὡς τοιοῦτον. τὴν ούσιαν καὶ τὰς ἀληθεῖς οχέσεις τῶν πραγμάτων (Πρβλ. Πολιτείος τέλcs 5ου βιβλ. καὶ 484η κ. ἑξ.). Ὡς τοιοῦτον δργανον ἡ διαλεκτικὴ θὰ ἥτο βεβαίως μέθοδος μόνον. Ἐπειδὴ δμως. δχι μόνον ἐννοίας ἀπλᾶς καὶ περιεχόμενα παραστάσεων, ἀλλὰ καὶ τὰ περιεχόμενα ὅλων τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν ἐρευνᾶς καὶ ἔχετάζει χάριν ἀνακαλύψεως τῆς ἀληθείας καὶ μορφώσεως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γενικῆς ἀντιλήψεως ἀληθοῦς καὶ πραγματικῆς, περὶ ζωῆς καὶ περὶ κόσμου, διὰ τοῦτο είναι συγχρόνως καὶ ἐπιστήμη καθ' ἑαυτήν, ἀνωτέρα καὶ ὑπερκειμένη ὅλων τῶν ἀλλων ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Διαλεκτικὴ τοῦ Πλάτωνος είναι αἱ ἀφ' ἐνὸς μέθοδος ἀφ' ἑτέρου δ' ἐπιστήμη τοῦ ὅντος καὶ τοῦ ἀληθοῦς. «Υπὸ τὴν πρώτην μορφὴν περιλαμβάνει τὴν κατὰ Πλάτωνα θεωρίαν τῆς γνώσεως, τὴν λογικήν καὶ τὴν φιλοσοφίαν τῆς γνώσεως, ἐνῷ ως ἐπιστήμη καθ' ἑαυτήν είναι ὅ,τι καὶ ἡ κατ' Ἀριστοτέλην «Πρώτη φιλοσοφία», Μεταφυσικὴ δηλαδὴ καὶ εἰδικωτέρου

1. Φαῖδρ. 261η κ. ἑξ. 266η, 270η. Πρβλ. Σοφ. 251α-253η.

Ίδεοθεωρία. Ὡς τοιαυτή ἔξισοῦται πρὸς τὴν φιλοσοφίαν αὐτὴν καὶ τὴν ἐπιστήμην. (Πρβλ. Φίληβ. 58a, Εύθυδ. 292 a κ. ἔξ., Κρατύλ. 390 κ. ἔξ., Πολιτικὸν 305c, Μένωνα 75d, Πολιτείαν 531d, 532 a κ. ἔξ.).

Ἐπειδὴ τὴν Διαλεκτικὴν μέθοδον θέλει ὁ Πλάτων «ἔλεγχον όνομάτων καὶ λόγων, ὅψεών τε καὶ αἰσθήσεων, δι' ἐρωτήσεων καὶ ἀποκρίσεων ἀνευ φθόνου» (Ἐπιστολ. ἑβδ. 344 d) καὶ ἀνευ σκοποῦ ἐπιδείξεως, καθίσταται φανερὸν ὅτι αὕτη εἶναι ἔνη καὶ ἀντίθετος πρὸς τὰς τέχνας τοῦ «ἐρίζειν» καὶ τοῦ «ἐπιδείκνυειν» τῶν Σοφιστῶν. Σκοπός αὐτῆς εἶναι, δι' ἡρέμου σκέψεως καὶ ἐρεύνης, εἰς τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα φαινόμενα καὶ εἰς τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις καὶ καταστάσεις νά τανακαλύπτηται ἡ ούσια, ἡ ἀλήθεια, «τὸ ἐν ἐπὶ τῷ πολλῷ ν.» (Πρβλ. Πολιτείας 507b κ. ἔξ.) Τοῦτο κατορθώνει ἡ Διαλεκτικὴ ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ «συναγωγῆς», συνθέσεως, ἐπαγωγικῶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ «διστρέσεως», ἀναλύσεως κατ' ἀπαγωγὴν.

Συναγωγὴ καὶ διαίρεσις.

Εἶναι δύο τρόποι ἐφαρμογῆς τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου συμπληροῦντες ἀλλήλους καὶ ἀπὸ κοινοῦ συντείνοντες εἰς τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῆς ούσιας καὶ τῶν ούσιωδῶν γνωρισμάτων τῶν ἀντικειμένων, ἐνεργειῶν καὶ καταστάσεων. Διὰ τῆς «συναγωγῆς» τὰ «πολλὰ» ἔλεγχονται, συγκρίνονται, χωρίζονται εἰς ἐπουσιώδη καὶ ούσιώδη γνωρίσματα καὶ τὰ τελευταῖα ταῦτα συγκεντρώνονται εἰς μίαν ἔννοιαν, ἰδέαν. Διὰ τῆς «διστρέσεως» πάλιν χωρίζονται αἱ ἔννοιαι, τὰ γένη, εἰς εἶδη, συμφώνως πρὸς τὴν συγκρότησίν των καὶ τὴν φυσικὴν αὐτῶν διάρθρωσιν, τρόπον τινα. Ἀληθῆς καὶ ίκανὸς διαλεκτικός εἶναι, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ὁ δυνάμενος νὰ διακρίνῃ καὶ γνωρίζῃ τὰ κοινὰ καὶ ούσιώδη γνωρίσματα μεταξὺ τῶν πολλῶν, ὁ ὃν εἰς θέσιν νὰ παρακολουθῇ μίαν ἔννοιαν μεθοδικῶς δι' ὅλης τῆς κλίμακς τῶν γενῶν καὶ εἰδῶν μέχρι τοῦ ἐνὸς ἀντικειμένου, καὶ συμφώνως πρὸς τὰς σχέσεις αὐτάς νὰ ἔχει κριθώνη τὴν συγγένειαν καὶ τὸ δυνατόν ἢ μὴ τῆς συνδέσεως τῶν διαφόρων ἔννοιῶν (Πρβλ. Φαῖδρ. 265 d κ. ἔξ. 273d, 277b, Σοφιστ. 253 b κ. ἔξ. Πολιτικὸν 285a, Φίληβ. 16 e κ. ἔξ. Πολιτεία 531e, 537e, 534 θb, Κρατύλ. 390 e). Ἐπειδὴ εἰς τὴν ἔννοιαν καὶ ἰδέαν πρέπει νὰ συναχθῇ καὶ συγκεντρωθῇ τὸ «τὸ» τῶν προγμάτων, διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀπαριθμῶνται αὗται

ἡ ἔκειναι αἱ ιδιότητες αὐτῶν, ἄλλὰ νὰ συνάγωνται τὰ κοινὰ ἔκεινα γνωρίσματα, ἀτινα ὑπάρχουν εἰς πᾶσαν μεταβολὴν καὶ διάφορον ἐμφάνισιν τοῦ ἀντικειμένου, καὶ ἀνευ τῶν ὅποιών δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ τὸ πρᾶγμα αὐτό. Αὐτὰ τὰ γνωρίσματα, διὰ τῶν ὅποιών διακρίνεται μία ἔννοια ἄλλης τοιαύτης καὶ πᾶν τὸ μερικὸν συνδέεται πρὸς τὸ γενικόν, ἀπασχολοῦν τὴν ἐπιστήμην (Πρβλ. Θεαίτ. 208d κ. ἔξ. Πολιτικὸν 285a Μένωνα 71 b κ. ἔξ. Εὐθύφρ. 11a, Γοργ. 448 b κ. ἔξ., Μένωνα 73e Θεαίτ. 146 e κ. ἔξ.) Τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου αὐτῆς κάμνει ὁ Πλάτων, ὅπως καὶ ὁ διδάσκαλός του, διὰ παραδειγμάτων, καὶ διὰ τῆς ἀπὸ τὰ γνωστὰ εἰς τὰ ἀγνωστὰ μεταβάσεως. Τοῦτο, διότι θέλει, ὅχι μόνον νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν, ἄλλὰ καὶ νὰ παραστήσῃ αὐτὴν κατὰ τρόπον, ώστε οἱ ἄλλοι νὰ πειθωνται (Μένων 75d). Κατὰ τὴν τοιαύτην μεθοδικὴν πορείαν αἱ ἐκδηλώσεις ἐνὸς ἀντικειμένου καὶ τὰ γνωρίσματα κρίνονται ὡς πρὸς τὴν γενικότητα καὶ τὸ ἀπαραίτητον αὐτῶν, λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν δλαι κατὰ τὸ δυνατὸν αἱ περιπτώσεις, ἐμφανίσεις καὶ αἱ διάφοροι παραλλαγαὶ καὶ τοιουτοτρόπως τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα ἔξακριβώνονται, τὸ β ἀ θ ος τῆς ἔννοιας προσδιορίζεται, καὶ σχηματίζεται ἡ ἔννοια τοῦ πράγματος (Πρβλ. Φιληβ. 18a κ. ἔξ.) Πρὸς μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν ἐφαρμόζεται ἡ ἀρινητικὴ ἀποψίς, καθ' ἣν αἱρεται τὸ ἀποδιδόμενον εἰς τὸ πρᾶγμα γνώρισμα, διὰ νὰ φανῇ τὸ ἀπαραίτητον αὐτοῦ ἡ μή, ἡ συγκρίνεται τοῦτο πρὸς τὸ ἀντίθετον καὶ τὸ ἀντιφατικόν. Τοιουτοτρόπως ἔχομεν κατ' οὐσίαν κρίσεις κατ' ἀντιστροφήν, καθαράν ἡ μή, ὅπου καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ταύτοτητος, τῆς ἀντιθέσεως, τῆς τοῦ μέσου ἡ τρίτου ἀποκλείσεως, τῆς ἀντιφάσεως καὶ τοῦ ἀποχρῶντος λόγου, ἔχετάζονται αἱ ἔννοιαι καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν (Πρβλ. Παρμεν. 135c κ. ἔξ. Πολιτείαν 534b, Κρατυλ. 436e, Μένωνα 86 e Φαίδ. 100ab, 101e κλπ.) 'Η τοιαύτη ἔρευνα δίδει εἰς τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τοῦ Πλάτωνος χαρακτῆρα παραστάσεως δι' ἀντινομιῶν, δυνάμει τῶν ὅποιών ἔξακριβώνονται αἱ ὀρθαὶ ὑποθέσεις. 'Εννοεῖται ὅτι δὲν ἀποφεύγονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ κατ' ἀναλογίαν συλλογισμοὶ καὶ αἱ ταύτολογίαι, ἀλλ' ἐγένετο ἡδη ἀρχὴ ἐφαρμογῆς σοβαρᾶς ἐπιστημονικῆς μεθόδου καὶ κατ' ἀνάγκην ἔπρεπεν αὐτὴ νὰ ἔξελιχθῇ βαθμηδόν καὶ τελειοποιηθῇ ἀργότερον διὰ τοῦ Ἀριστοτέλους. Τὴν συναγωγὴν συμπληρώνει ἡ «διαίρεσις» (ἀνάλυσις). Αὕτη ἀκολουθεῖ ἀντίθετον ἔκεινης πορείαν, διότι δὲν προχωρεῖ ἀπὸ τὰ πολλὰ πρὸς τὸ ἐν, ἀλλ' ἀπὸ τὸ ἐν πρὸς τὰ πολλά. 'Η συναγωγὴ ἐπιδιώκει

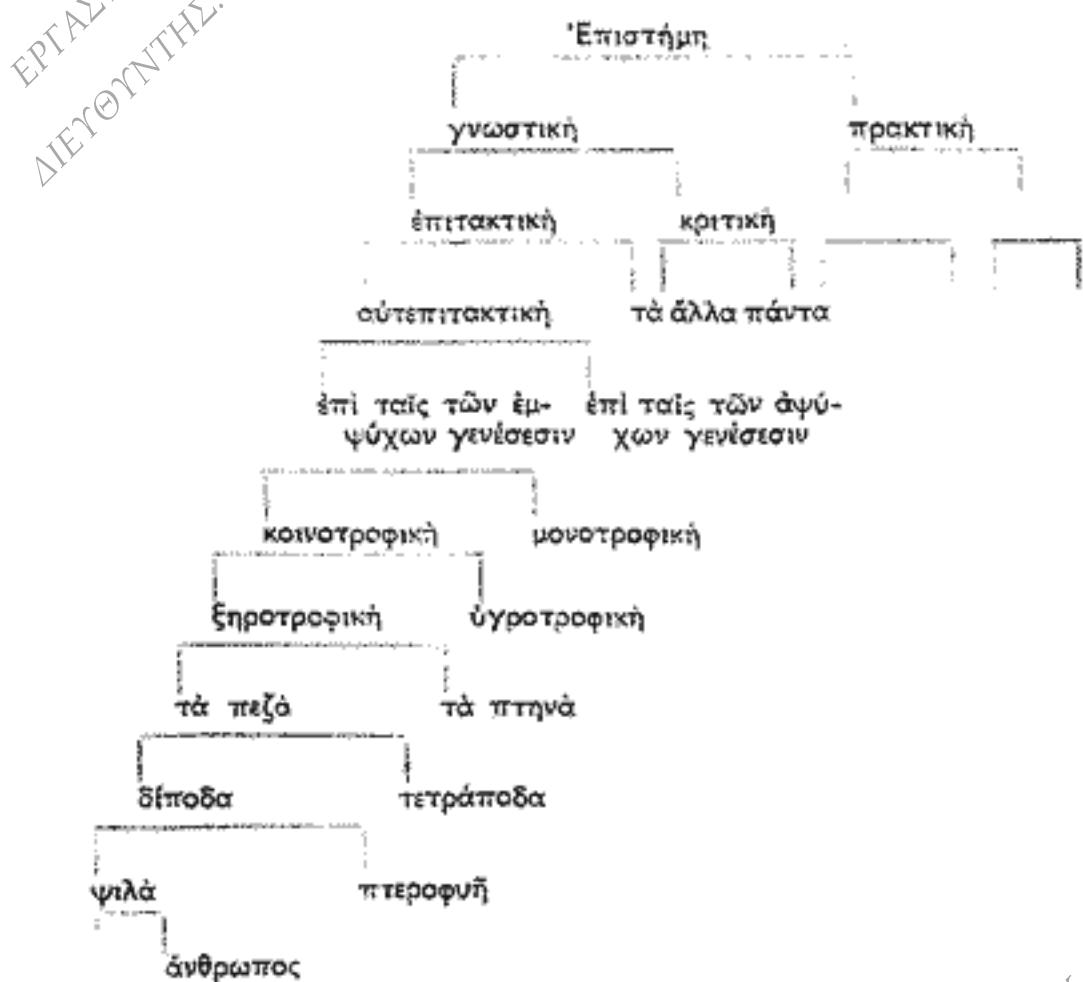
τὴν ἔξακριβωσιν τοῦ «κόινοῦ». Ὡς διαίρεσις φροντίζει νὰ εύρῃ τὰς διαφοράς, δυνάμει τῶν ὅποιών τά γένη χωρίζονται εἰς εἶδη (Φαῖδρ. 265e, 270d, Σοφιστ. 219–231, Πολιτικὸς 258–267d, 279, 285a). Ἐπειδὴ τὸ ἔργον τῆς διαιρέσεως δὲν είναι εὔκολου, διὰ τοῦτο ὑποτίθενται ὡρισμένοι κανόνες διαίρεσις πρέπει νὰ συμφωνῇ πρὸς τὴν φυσικὴν διάρρησιν τῶν πραγμάτων. Δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὅψιν οἰσιδήποτε διαφοραί, ἀλλ' ἐκεῖναι αἱ ὅποιαι ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν φυσικὴν σύστασιν τῶν γενῶν, τὰ ὅποια παρουσιάζουν σχηματισμὸν παρόμοιον πρὸς ἓνα ὄργανισμόν. (τέμενιν κατ' ἄρθρα Φαῖδρ. 265d–266a, 272d, 277b, Πολιτικὸς 287c, Πολιτεία 454a). Ἐπειτα πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὅψιν πραγματικαὶ διαφοραὶ καὶ ἡ διαίρεσις νὰ μὴν ὑπερβάλλῃ τὸν μέσον λεγόμενον ὄρον καὶ τὴν εἰδοποιὸν διαφοράν, διὰ τῶν ὅποιων τὰ κατώτερα εἴδη συνδέονται πρὸς τὰ γένη (Πολιτικὸς 262a). Τὸ πρῶτον είναι ἀπαραίτητον διὰ νὰ ἔχῃ σημασίαν ἡ διαίρεσις καὶ νὰ μὴν είναι ἐπιπολαία ἢ ἔξωτερική (Πολιτικὸς 262a–263a κ. ἔξ. Πρωταγόρ. 329 d), τὸ δεύτερον, διὰ νὰ παριστάνηται ὁρθῶς ἡ σχέσις τῆς ἐννοίας καὶ διὰ νὰ ἔχωμεν τὴν εἰκόνα τῆς σχέσεως μεταξὺ ἐνὸς καὶ τῶν πολλῶν (Φίληβ 16c, 15d, Φαῖδρ. 261d κλπ. Πολιτεία 539d). Διὰ τῆς πορείας ἀπὸ τοῦ γενικοῦ πρὸς τὸ μερικὸν καὶ διὰ τῆς μεθοδικῆς ὑποδιαιρέσεως εἰς εἶδη, εύρισκεται καὶ αἰτιολογεῖται ὅλον τὸ πλάτος τῆς γενικῆς ἐννοίας, μέχρι τῆς ἀτομικῆς ἐκείνης ἐννοίας, ἡ ὅποια δὲν ἐπιδέχεται ἄλλην ὑποδιαιρέσιν. Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον εύρισκεται ἀν αἱ ἐννοιαὶ είναι αἱ αὐταὶ ἡ διάφοροι, ποίαν σχέσιν ἔχουν πρὸς τὰ γένη, ἀν είναι συγγενεῖς ἢ ἀντίθετοι κλπ. (Σημειωτέον ὅτι ὁ Πλάτων δὲν κάμνει διάκρισιν μεταξὺ τῶν λέξεων «γένος» καὶ «ἴδος» ὅπως ἡμεῖς (Σοφιστ. 253 d, Πολιτικὸς 262d, 263a, Τίμ. 57c). Κατὰ τὴν τοιαύτην διαίρεσιν ὁ Πλάτων προτιμᾷ τὴν διαφοράν, ἡ ὅποια γίνεται τετραχοτομία ὅταν συμπίπτουν δύο διαιρετικαὶ ἀπόψεις (κατὰ πλάτος καὶ κατὰ μῆκος Σοφιστ. 266a). Ἐὰν δῆμος είναι δύσκολος, ἡ ἀδύνατος ἡ διχοτομία, τότε συνιστᾶ τὸ συγγενέστερον πρὸς ταύτην εἶδος διαιρέσεως (Φίληβ. 16, Πολιτικὸς 287c, Σοφιστ. 218d. Τριχοτομίαν ἀπαντῶμεν εἰς τὸν Γοργίαν 467e, Λύσ. 216d, Συμπόσ. 201–202, Φίληβ. 43de Πολιτείαν 357b)¹⁾.

1. Πρβλ. H. Leisegang: Denkformen 1928, I, Seite 6.

Τὴν μέθοδον αὐτὴν τῆς διαιρέσεως γενικεύει ὁ Πλάτων ἐκ τῶν Μαθηματικῶν, διότι ἔπι τῆς ἐποχῆς του ἡ διαιρεσίς ἐφηρμόζετο κυρίως εἰς τὰ μαθηματικά (Πρβλ. Στοιχεῖα τῆς Εὔκλειδείου Γεωμετρίας; περὶ διαιρέσεως τριγώνων). Εἰς τὸν διάλογον δὲ Πολιτικὸν (258c–267) προσπαθεῖ διὰ τῆς τοιαύτης διαιρέσεως νὰ ἔξερευνήσῃ καὶ νὰ ὀρίσῃ τὴν «Πολιτικὴν ἐπιστήμην». Αναχωρῶν ἐκ τῆς ὑποθέσεως δτὶ ἡ πολιτικὴ εἶναι ἐπιστήμη, προβαίνει εἰς τὴν διαιρεσιν ταύτης εἰς γνωστικὴν καὶ εἰς πρακτικὴν. Ἐπειδὴ ἡ πολιτικὴ ὑποτάσσεται εἰς τὴν γνωστικὴν ἐπιστήμην, διὰ τοῦτο ἡ μὲν πρακτικὴ δὲν ὑποδιαιρεῖται, χωρίζεται ὅμως ἡ γνωστικὴ εἰς ἐπιτακτικὴν καὶ εἰς κριτικὴν. Μετὰ ταῦτα ἡ κριτικὴ δὲν ὑποδιαιρεῖται, συνεχίζεται ὅμως ἡ διαιρεσίς εἰς τὸ πρῶτον τμῆμα τῆς διχοτομίας, διότι αὐτὸν θεωρεῖται ως ἔχον ἄμεσον σχέσιν καὶ συγγένειαν πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην. Ἡ ἐπιτακτικὴ ὑποδιαιρεῖται εἰς αὐτεπιτακτικὴν καὶ «τὰ ἄλλα πάντα», ἐπειτα εἰς «ἔπι ταῖς τῶν ἐμψύχων» καὶ «ἔπι ταῖς τῶν ἀψύχων γενέσεις», ἐκ τούτων ἡ πρώτη εἰς κοινοτροφικὴν καὶ εἰς μονοτροφικήν, ἡ κοινοτροφικὴ εἰς ξηροτροφικὴν καὶ εἰς ύγροτροφικήν, ἡ ξηροτροφικὴ εἰς πεζά καὶ εἰς πτηνά, τὰ πεζά εἰς δίποδα καὶ εἰς τετράποδα, τὰ δίποδα εἰς ψιλά καὶ εἰς πτεροφυῆ, τὰ ψιλά εἰς ἀνθρώπους, ὅπου τέλος ὁ ἀνθρωπός ἀποτελεῖ τὴν τελευταίαν ὑποδιαιρεσιν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔχομεν τὸ ἔναντι σχῆμα (σελ. 469) ἐπαλληλίας καὶ σχέσεως τῆς ἔννοίας τῆς ἐπιστήμης.

Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς διαιρέσεως αὐτῆς σχηματίζεται ὁ ἔξῆς ὁ ρισμὸς τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης: Ἡ πολιτικὴ εἶναι ἐπιστήμη γνωστική, ἐπιτακτική, αὐτεπιτακτική, ἐπὶ ταῖς τῶν ἐμψύχων γενέσεις (πράξειν), κοινοτροφική, ξηροτροφική, τῶν πεζῶν, τῶν διπέδων, τῶν ψιλῶν, τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ συμφώνως περὸς ταῦτα, πᾶσα ἔννοια καὶ ἴδεα, κατὰ τὸν Πλάτωνα, χωρίζεται διὰ τῶν προστιθεμένων γνωρισμάτων, διὰ τοῦ γνωρισμάτος τὸ δποίον κάμνει τὸ γένος εἰδος (εἰδοποιὸς διαφορά), ἀπὸ τὸ ὃτι δὲν εἶναι καὶ δρίζεται τί εἶναι. Ἡ διαιρεσίς δηλαδὴ γίνεται διὰ προσδιορισμοῦ τοῦ εἶναι (τοῦ ὄντος) καὶ τοῦ μὴ εἶναι (τοῦ ἔτερου) τῆς ἔννοίας. Ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη π.χ. εἶναι ἐπιστήμη γνωστική, ἐπιτακτική κλπ., δὲν εἶναι ἐπιστήμη πρακτική, ἡ κριτική κλπ. Ἡ ἐπιστήμη ως πρακτικὴ δὲν ὑποδιαιρεῖται ἐνταῦθα, γίνεται ὅμως τοιαύτη διαιρεσίς εἰς τὸν διάλο-

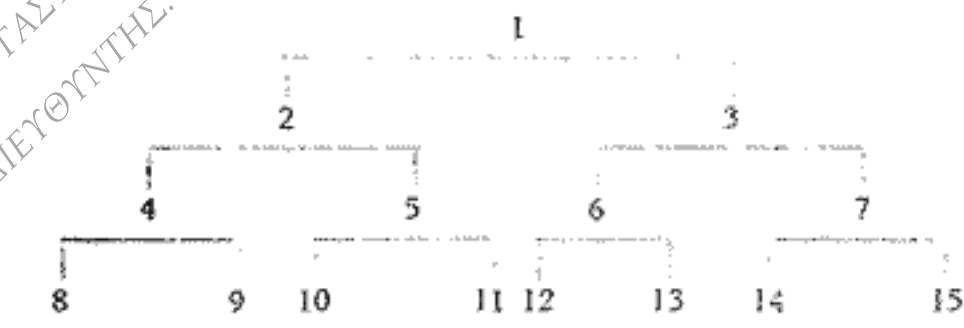
γον Σοφιστήν (219e κ.ξ.) Παράδομοιας διαιρέσεις ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τὸν Φίληβον (16e κ.ξ.), τοῦ λόγου εἰς ρήματα καὶ εἰς ὀνόματα κλπ. καθώς καὶ εἰς τὴν Πολιτείαν (509d κ.ξ.) διπου ἡ διαιρέσις γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει χωρισμού τῆς γραμμῆς εἰς δύο. Εἰς τὸν Σοφιστήν (253d κ.ξ.) φαίνεται ως νὰ εἶχεν ὁ Πλάτων τὰς ἐννοίας ὑπ' ὅψιν ως σχήματα κύκλων διὰ τὴν παράστασιν καὶ σύγχρισιν τοῦ περιεχομένου των, ὅπως καὶ τώρα συνηθίζεται εἰς τὴν λογικήν. 'Ολίγον δὲ περαιτέρω (Σοφιστ. 266a) θέλει νὰ ἐφαρμόσῃ μετὰ τὴν κατὰ πλάτος, τὴν κατὰ μῆκος τομήν. Αὐτὰ ὅλα τὰ εἰδη διαιρέσεως, καθώς καὶ ἡ περίερχος ἔκεινη διαιρέσις τῶν ζώων εἰς τὸν διάλογον Πολιτικὸν (266a) «τῇ διαμέτρῳ δῆπου καὶ πάλιν τῇ τῆς διαμέτρου διαμέτρῳ» ἀποδεικνύουν ότι ἡ Πλατωνική δισύρεσις ἐγίνετο ἐπὶ τῇ βάσει μαθηματικῶν διαιρέσεων.

Τὰ Μαθηματικά ἔχουν μεγάλην σημασίαν διά τὸν Πλάτωνα, διότι αὐτά κυρίως βοηθοῦν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἐνότητος τῶν πολλῶν, καὶ εἰς τὴν διάκρισιν τούτων καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς διαφοροποιήσεως τοῦ ἐνός, τοῦ ὄντος. Τῇ βοηθείᾳ τῶν μαθηματικῶν σχέσεων ποσότητος καὶ ποιότητος ἡ διελεκτική ἐρευνᾷ καὶ συνάγει εἰς «ἐν ἀ δ ας» τὰ φαινόμενα καὶ τὰς καταστάσεις, αἱ ὅποιαι εὑρίσκονται εἰς διαρκῆ κίνησιν καὶ «ροῦν» κατὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἡρακλείτου. Καὶ τὸ δὲ, ἀντιθέτως τρόπος τοὺς Ἐλεάτας, διὰ τοιαύτης μαθηματικῆς διαιρέσεως ἐρμηνεύεται ως συγκείμενον ἐκ πλήθους ἀλλων οὐσιῶν μὲν πολλαπλᾶς σχέσεις καὶ ιδιότητας. Εἰς τὴν τοιαύτην ἐκτίμησιν τῶν Μαθηματικῶν, ἔφερον αὐτὸν βεβαίως, ἀφ' ἐνός μὲν ἡ τάσις τοῦ νὰ θέλῃ νὰ διακρίνῃ παντοῦ τὸν πυρῆνα, τὴν οὐσίαν καὶ αἵτιαν τῶν μεταβολῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ ἔλλείψεις τῆς ἐπαγωγικῆς μεθόδου, ἡς ἔκαμνε χρῆσιν ὁ Σωκράτης. Διό τοῦτο δυνάμενα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὅχι ὁ Θεόδωρος ὁ ἐκ Κυρήνης, ἢ οἱ Πυθαγόρειοι προσείλκυσαν τὸν Πλάτωνα καὶ εἰσῆγαγον εἰς τὰς Μαθηματικὰς ἐπιστήμας, ἀλλὰ τούναντίον ὅτι ἡ ἐπίδοσις αὐτοῦ εἰς τὰ Μαθηματικὰ προύκάλεσε καὶ διηγκόλυνε τὰς σχέσεις καὶ τὴν φιλίαν αὐτοῦ πρὸς τοὺς εἰρημένους καὶ πρὸς ἄλλους Μαθηματικούς. Ἡδη εἰς τοὺς διαλόγους τῶν δύο πρώτων περιόδων διακρίνεται ἡ προσπάθεια τοῦ Πλάτωνος πρὸς ἐφαρμογὴν μαθηματικῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ἐρευναν. Εἰς τὸν διάλογον Μένωνα, ὃπου κατὰ πρῶτον προβλέπονται μεταφυσικὰ προβλήματα, διά μαθηματικῶν παραδειγμάτων προσπαθεῖ νὰ ἐπιχύσῃ φῶς εἰς αὐτά, καὶ δι' αὐτῶν φροντίζει νὰ στηρίξῃ τὴν περὶ τῆς μαθητικῆς ως ἀναμνήσεως περίφημον ἐκείνην θεωρίαν του, καθ' ἥν ἡ ψυχὴ προτοῦ ἀκόμη ἐλθῇ εἰς τὸν κόσμον, γνωρίζει τὰς οὐσίας καὶ ἰδέας τὰς καθ' αὐτὸ σχέσεις τῶν πραγμάτων, καὶ ἔχει «όρθιην αὐτῶν δόξαν» (παράστασιν) δυναμένην νὰ μεταβληθῇ εἰς γνῶσιν καὶ ἐπιστήμην διὰ τῆς διελεκτικῆς καὶ διὰ τῆς αἴτιολογίας τῶν ὑπαρχουσῶν ἐν τῇ ψυχῇ παραστάσεων, ως καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη.

Ἡ τοιαύτη χρησιμοποίησις τῆς μαθηματικῆς σκέψεως καὶ Μεθόδου συνετέλεσε βεβαίως, ὅχι μόνον εἰς τὴν πρόοδον τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν καὶ αὐτῆς τῆς Μαθηματικῆς ἐπιστήμης διὰ τοῦ Πλάτωνος. Ὁ σχηματισμὸς δρισμῶν, ἡ εὑρεσίς ἀξιωμάτων καὶ ἡ ἐφαρμογὴ ἡ

υαμφισβητήτων ἀποδείξεων, ὅπως γίνονται ὅλα αὐτά εἰς τὴν Εὐκλείδειον Γεωμετρίαν, είναι κατά τὸ πλεῖστον ἔργου τοῦ Πλάτωνος. Ἡ ἐπίδοσις τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὰ Μαθηματικὰ ἔχει τὴν ἀρχὴν της εἰς τὸν Πλάτωνα, διότι κατὰ βάθος αἱ περὶ ἀριθμῶν θεωρίαι τῶν Πυθαγορείων δὲν εἶχον καταστῆσει ὀπαδούς τούτων τοὺς παλαιούς Ἀκαδημαϊκούς, ἀν καὶ πολλοὶ ἔξ αὐτῶν κατεγίνοντο εἰς παρομοίας ἀριθμοθεωρίας. Τὴν Ἀριθμητικὴν ἑκτιμᾶ ὁ Πλάτων ὡς πλησιεστέραν καὶ συγγενῆ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν ἐπιστήμην, κατὰ δὲ τὸν I. Stenzel (Zahl. Gestalt bei Platon und Aristoteles) ἐφαρμόζει τὴν μέθοδον τῆς «διαιρέσεως» καὶ εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἀριθμῶν κατὰ τρόπον ὡστε ἡ διχοτομικὴ διαιρεσίς τῶν ἔννοιῶν νὰ ἀναλογῇ πρὸς διχοτομικὴν διάκρισιν τῶν ἀριθμῶν:

16.... καὶ οὕτω καθεξῆς.

Τὴν ἀντίληψίν του αὐτὴν στηρίζει ὁ Stenzel εἰς τὸν παραληλισμὸν ἴδεων καὶ ἀριθμῶν, καὶ ἐν γένει εἰς τὴν συσχέτισιν τῶν ἴδεων κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ Πλάτωνος. Καὶ περὶ τούτων μὲν γίνεται κατωτέρω λόγος, ἐνταῦθα δῆμως ὀφείλομεν νὰ τονίσωμεν ὅτι αἱ σχέσεις τῶν ἀριθμῶν ἡσκησαν ἐπίδρασιν μεγάλην εἰς τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς «συναγωγῆς» καὶ τῆς «διαιρέσεως» κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον. Ζωηρότερον κατ' ἀρχὰς παρουσιάζεται τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Πλάτωνος διὰ τὴν Γεωμετρίαν, ὅπου ἐφαρμόζει τὴν θεωρίαν τῶν ἀναλογιῶν καὶ ἔχειρει τὴν ἀπὸ τῆς Ἐπιπεδομετρίας πρόοδον εἰς τὴν Στερεομετρίαν, τὴν μέχρι τότε παραμέλησιν τῆς ὅποιας κατακρίνει. Ἡ εἰς αὐτὸν ἀποδιδομένη λύσις τοῦ γεωμετρικοῦ προβλήματος τῶν Δηλίων περὶ διπλασιασμοῦ τοῦ Κύβου, προκειμένου οὗτοι νὰ διπλασιάσουν τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀποδεικνύει τὴν εἰς τὰ Μαθηματικὰ ἐπίδοσιν τοῦ Πλάτωνος, ὅστις διὰ τῶν ὀρισμῶν καὶ τῶν ἀξιωμάτων, καθὼς

καὶ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἐπαγωγικῆς καὶ τῆς ἀπαγωγικῆς μεθόδου, μεταφέρει κανόνας τῆς Λογικῆς εἰς τὰ Μαθηματικά. Διὰ τῆς διχοτομήσεως ἐφαρμόζει τὸν νόμον ἀντιφάσεως καὶ τοῦ τρίτου γῆ μέσου ἀποκλείσεως τόσον εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ἔρευναν, δύσιν καὶ εἰς τὰ Μαθηματικά. 'Ο ἄριθμὸς καὶ τὸ σχῆμα εἶναι διὰ τὸν Πλάτωνα κάτι τὸ μεσάζον μεταξὺ ἀντικειμένων καὶ ιδέας καὶ αὐσίας τούτων. Τοῦτο, διότι ἡ διαδοχικὴ σειρά, ἡ ποσοτικὴ σχέσις καὶ τὸ σχῆμα αὐτῶν φέρουν ἀμέσως ἀπὸ τὰ φαινόμενα καὶ τὰς μεταβολὰς εἰς τὰ σταθερὰ γνωρίσματα καὶ διευκολύνουν τὴν διάκρισιν οὐσιωδῶν γνωρισμάτων ἀπὸ ἐπουσιωδῶν τοιούτων.

'II. Λογική.

Εἰδικώτερον ἔχεταξομένη ἡ ως ἄνω διαλεκτικὴ τοῦ Πλάτωνος μέθοδος παρουσιάζει ὅλην τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς Λογικῆς, μόλιονότι ὁ Πλάτων δὲν ἔσυστηματοποίησε τοὺς εἰς τοὺς Διαλόγους περιλαμβανομένους κανόνας αὐτῆς, ὅπως ἔκαμεν ὁ Ἀριστοτέλης. Διὰ τῶν λογικῶν κανόνων καὶ ἀξιωμάτων ἡ Διαλεκτικὴ ἀποβαίνει ὅργανον τῆς ἐπειστήμης καὶ καταπολεμεῖται οὕτω ἡ Ἐριστική, ἡ δόποια εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ Παρμενίδου καὶ τῶν Ἐλεατῶν: «τὸ δὲ ὑπάρχει» καὶ «τὸ μὴ-δὲν δὲν ὑπάρχει, οὔτε γιγνώσκεται». Εἰς τὴν Πολιτείαν καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Διαλόγους μέχρι τοῦ Παρμενίδου, καὶ ὁ Πλάτων παραδέχεται ὅτι τὸ μὴ-δὲν δὲν ὑπάρχει, δὲν είναι δυνατὸν νά γνωσθῇ καὶ μελετηθῆ καὶ ὅτι τὸ δὲν είναι ἐν καθ' ἑαυτό, ἀνεξάρτητον καὶ ξένον πρὸς τὰ φαινόμενα καὶ τὰς καταστάσεις τῶν ἀντικειμένων. Εἰς τὸν διάλογον Σοφιστὴν ὅμως καὶ εἰς τὸν Φίληβον ἀνακαλύπτεται ὅτι καὶ τὸ μὴ-δὲν ὑπάρχει ως διάφορον καὶ ξένον πρὸς τὴν ὑπὸ κρίσιν ἔννοιαν πάντοτε. 'Ο ἀνθρωπὸς λ.χ. είναι λογικὸν δὲν, δὲν είναι ἄλογον. 'Ἐπομένως διὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ως πρὸς αὐτήν, δὲν είναι τὸ «λογικὸν» καὶ μὴ-δὲν, τὸ «ἄλογον». Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπερβαίνει ὁ Πλάτων τὰ ὄρια τῆς ἐλεαστικῆς διαλεκτικῆς καὶ φιλοσοφίας καὶ διὰ τῆς συναγωγῆς καὶ τῆς διαιρέσεως σχηματίζει καὶ ἔρευνᾷ τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος τῶν ἔννοιῶν, ἡ ίδεῶν. 'Η «μέθεξις» τῶν πραγμάτων εἰς τὰς ιδέας ἐρμηνεύεται καὶ ἡ διὰ τῶν πραγμάτων ἐκδήλωσις τῶν ἔννοιῶν καὶ ίδεῶν, ἀποδεικνύεται. Τὸ πρόβλημα τῆς ἔννοιας ἔλυθη, διὰ τοῦ ὄρισμοῦ δὲ ταύτης, (τὸ α είναι β, δὲν είναι: γ) ἐφαρμόζονται αἱ κρίσεις¹⁾

1. Πρβλ. Θεαίτ. 206 d, 202 b, Σοφιστ. 262–263 d, 262 a κ. εξ. Πρβλ. Σοφιστ. 252 a-c Κρατυλ. 431 b, 385 b.

κατ' ἐπισταμένην χρῆσιν τῶν νόμων τοῦ διανοεῖσθαι. Εἰς τὴν διχοτομικὴν διαίρεσιν ἐφαρμόζεται ὁ νόμος τῆς ἀντιφάσεως καὶ περὶ τούτου γίνεται λόγος εἰς τὴν Πολιτείαν¹) (436b), εἰς τὸν Φαιδραν (102-103), εἰς τὸν Θεαίτητον (190b) εἰς τὸν Παρμενίδην (128d-e), εἰς τὸν Σοφιστὴν (218c, 252b-230) κλπ. Ὁ νόμος τῆς τοῦ μέσου ἡ τρίτου ἀπόκλισις εἰσερεύεται καὶ τονίζεται εἰς τὸν Σοφιστὴν (250d), ἐφαρμόζεται δὲ ἐπίσης εἰς τὴν «διαίρεσιν». Περὶ αἱτίου κάμνει λόγους ὁ Πλάτων εἰς τὸν Τίμαιον (28a), εἰς τὸν Φίληβον (26e) κ.ἄ. Διὰ τῶν γενικῶν ἐννοιῶν: «διαίρεσις», «στάση σεως» «κατὰ σεως» (Σοφ. 254d) καθὼς καὶ διὰ τῆς διακρίσεως «κοινῶν γνωρισμάτων», «ταυτότητος-έτερότητος», «ὑπερβολῆς-ἐλλείψεως», τοῦ «μᾶλλον-ήττον» κλπ. ὑποβάλλει τὰς ἐννοίας καὶ ίδεας εἰς ώρισμένον εἶδος καὶ τρόπον ἔχετάσεως, ὅπου φαίνεται ἡ ἐφαρμογὴ καὶ χρῆσις τῶν Κατηγορίας κάμνει λόγους εἰς τὸν Σοφιστὴν (245d), εἰς τὸν Φίληβον (24e), περὶ ἀναφέρει εἰς τὸν Θεαίτητον (182a πρβλ. 184-185), εἰς τὸν Γοργίαν (448c), εἰς τὴν Πολιτείαν (438b), εἰς τὸν Κρατύλον (432a) εἰς τὸν Φίληβον (37c) εἰς τὸν Σοφιστὴν (262c) κλπ. Περὶ ποσότητος ὡς Κατηγορίας κάμνει λόγους εἰς τὸν Σοφιστὴν (245d), εἰς τὸν Φίληβον (24e), περὶ αφορᾶς «πρός τι» εἰς τὸν Σοφιστὴν (255e) εἰς τὸν Παρμενίδην (133e), εἰς τὴν Πολιτείαν (438a), καὶ ταύτης πάλιν διακρίνει πολλὰ εἶδη, διότι τὸ «καθ' αὐτό» ἀκριβῶς καὶ τὸ «πρός τι» ἀποτελοῦν τὴν λογικὴν βάσιν τοῦ συστήματός του, ἐφ' ὃσον αἱ ίδεαι εἰναι τὸ «καθ' αὐτό» καὶ τὰ λοιπὰ ἀντικείμενα, φαινόμενα κλπ. τὸ «πρός τι». Πρὸς τούτοις καὶ διὰ τῶν περὶ ἐνότητος καὶ πολλαπλότητος, περὶ δρίου καὶ ἀπεριορίστου, περὶ ἐνεργείας καὶ πάθους θεωριῶν του ἐφαρμόζει τὰς κατηγορίας καὶ παρουσιάζει ἀντιλήψεις περὶ αὐτῶν. «Οπως δ' εἰς τὰς κρίσεις διὰ σχετίσεως ὀνόματος καὶ ρήματος, ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου, φροντίζει νὰ ἔξακριβώσῃ περιεχόμενα ἐννοιῶν, οὗτω καὶ διὰ τῶν κρίσεων σχηματίζει συλλογισμούς (Πολιτικὸς 280a, Φίληβ. 11a, Κρατύλ. 412a), μδλονότι «συλλογίζεσθαι» καὶ «συλλογισμές» δὲν ἔχουν παρ' αὐτῷ τὴν σημασίαν ειδικῶν τῆς Λογικῆς ὄρων (Πρβλ. Θεαίτητ. 186d κ. ἔξ., Φίληβ. 41 κ. ἔξ.) Εἰς τὴν διχοτομικὴν διαίρεσιν παρουσιάζεται σαφέστερον ἡ κατὰ Πλάτωνα Συλλογιστική, ἡ ὅποια ἀν καὶ ἀτελής ἀκόμη, ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα

1. Πρβλ. Πολιτείας 491 il ὅπου γίνεται λόγος περὶ ἀντιθέσεως: «ἀγαθὸν-κακόν» καὶ ἀντιφάσεως: «ἀγαθὸν-μὴ ἀγαθόν».

τῆς διὰ τοῦ Ἀριστοτέους ἀναπτύξεως τῆς θεωρίας περὶ Συλλογισμῶν. 'Ἐκ τῶν εἰδῶν τοῦ κατηγορικοῦ Συλλογισμοῦ διακρίνομεν εἰς τὸν Πλάτωνα κυρίως τὸ πρῶτον καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τὸ τρίτον εἶδος. 'Αλλ' εἰς τοὺς συλλογισμούς, καθὼς καὶ εἰς τὰ λοιπά προβλήματα τῆς Λογικῆς δὲν ἡσχολήθη ὁ Πλάτων, εἰμὴ ἐφ' ὅσον ὅλα αὐτὰ εἰχον σημασίαν διὰ τὴν διαλεκτικὴν ἔρευναν, καὶ τὴν ἔξακριβωσιν τῆς οὐσίας καὶ ίδεας. 'Ἐπειδὴ δὲ αἱ ίδεαι δὲν είναι ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ ὅποιον ὄνομάζομεν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ πλέον τούτου οὐσίαι αύθυπόστατοι, καθὼς θὰ ίδωμεν, διὰ τοῦτο καὶ ἡ κατὰ Πλάτωνα λογικῆ παρουσιάζεται, ὅπως καὶ ἡ διαλεκτική του μέθοδος, ἐστιαργανωμένη, τρόπον τινα, εἰς τὴν Μεταφυσικήν.

Πλὴν τῶν νόμων καὶ κανόνων τοῦ διανοεῖσθαι καὶ τῆς ἐσωτερικῆς σχέσεως τῶν ἔννοιῶν, ἡ διαλεκτική, χάριν ἀνακαλύψεως τῆς ἀληθείας, ἔπρεπε νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν γλωσσικὴν ἐκφρασιν καὶ διατύπωσιν, διότι

'II γλώσσα.

ἀποτελεῖ τὸ μόνον μέσον ἐκφράσεως καὶ διατυπώσεως σκέψεων, ἔννοιῶν καὶ ίδεων, αἱ ὅποιαι ὡς λόγος καὶ ὡς λέξεις είναι δυνατόν νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον διαλεκτικῆς ἔρευνης καὶ συζητήσεως. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως μεταξὺ ἔννοιας καὶ λέξεως, μετὰ σκέψεως καὶ λόγου, φυσικὸν ἦτο νὰ ἀπασχολήσῃ τὸν Πλάτωνα. 'Εὰν τὰ ἀντικείμενα οὐδέποτε ἀποδίδουν πλήρως καὶ τελείως τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ίδεαν, ἐάν καὶ τὸ τελειότατον ἀκόμη σχῆμα κύκλου λ.χ. δὲν συμπίπτῃ πρὸς τὴν ίδεαν τούτου, τότε ποία ἡμπορεῖ νὰ είναι καὶ ἡ σχέσις μεταξὺ λέξεως καὶ ἔννοιας, αἱ ὅποιαι τόσον στενῶς συνδέονται πρὸς ἀλλήλας; 'Έκτος ὅμως τούτου, καὶ ἀλλος λόγος ἡνάγκασε τὸν Πλάτωνα νὰ καταγίνῃ καὶ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ ζήτημα τῆς γλωσσῆς. 'Ο ἐκ τῶν Σωκρατικῶν ἀντίταλός του Ἀντισθένης, ἐστήριζεν ὄλοκληρον τὴν φιλοσοφίαν του εἰς τὰς σημασίας λέξεων, εἰς τὴν «ὁ νομάτων ἐπίσκεψιν», ὁ δὲ Κρατύλος καὶ οἱ ὅπαδοὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἡρακλείτου, διὰ τοῦ ἀξιώματος ὃτι πᾶν πρᾶγμα φέρει φύση μίαν ὄνομασίαν καὶ ὃτι διὰ ταύτης δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος, εἰχον ἀναπτύξει ἀκόμη περισσότερον τὴν ἀλλως τε ὑπάρχουσαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πνευματικὴν ζωὴν τάσιν πρὸς ἐτυμολογικὰς καὶ ἀλλου είδους γλωσσικὰς ἐρμηνείας. 'Ἐκ παραλλήλου ὑπῆρχον καὶ ἀντιλήψεις περὶ «θέσει» ὑπάρχεις τῶν λέξεων

καὶ τῆς γλώσσης, οὔτω δὲ οἱ περὶ «φύσης» καὶ «θέσης» θεωρίαι γλωσσικά, διὰ τῶν Σοφιστῶν εἶχον διαδοθῆ πολὺ καὶ κατὰ διαφόρους μορφάς.

Εἰς τὸν διάλογον Κρατύλου λοιπὸν ὁ Πλάτων, μετὰ κρίσιν τῶν δύο αὐτῶν ἀπόψεων φέρουσαν τόνον καὶ ύφος εἰρωνείας, ἀποδεικνύει εἰς τὸ τέλος ὅτι ἡ γλώσσα δὲν ἔχαρτάται ὅλως ἀπό τὴν βούλησιν καὶ τὴν φαντασίαν τοῦ καθενός. Τοῦτο, διότι ἀν ὑπάρχῃ ἀλήθεια, καὶ ἀν ἐκαστον ἀντικείμενον ἔχῃ οὐσίαν τινα, τότε πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ τρόπος ἐκφράσεως καὶ γλωσσικῆς διατυπώσεως τῆς ἀληθείας αὐτῆς καὶ τῆς οὐσίας, κοι μόνον ἔκεινα τὰ ὄντα θὰ ἦσαν ὄρθιὰ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, τὰ ὅποια θὰ διετυπωνον ἡ ὅλως θὰ «ἀπεμιμοῦνται» τὴν οὐσίαν αὐτήν καὶ ἀλήθειαν ὄρθιῶς. (Κρατύλ. 385c–390a).¹⁰ Εργον τῆς γλώσσης είναι νὰ παρουσιάζῃ τὴν εἰκόνα, δχι τοῦ ἔξωτερικοῦ, ἀλλὰ τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων (Κρατύλ. 422c–430a), τοῦτο δὲ κατορθοῦται ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον διὰ τῶν φθόγγων κλπ.) ἐκφράζωνται αἱ ιδιότητες, αἱ καταστάσεις καὶ αἱ κινήσεις αὐτῶν. Τοιαῦται ὄνομασίαι ὅμως θὰ ἦσαν ὄνοματοποιητικαὶ, δὲν διαφέύγει δὲ τὸν Πλάτωνα ὅτι γλωσσοδημιουργία αὐτοῦ τοῦ είδους «ἀνωτέρα ἢ κατ' ἀνθρωπον», ἀνήκει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ είναι ἀδύνατον πλέον νὰ ἐπαναληφθῇ. 'Αλλὰ καὶ ἀν ἦτο δυνατὸν τοιοῦτόν τι, πάλιν ἡ διὰ τῆς λέξεως ἀπεικόνισις καὶ παράστασις τῆς οὐσίας καὶ ιδέας θὰ ἦτο ἐλλειπτής καὶ ἀτελής, ὅπως καὶ πᾶσα ἀλλη ἀπεικόνισις καὶ παράστασις." Οπως ἡ τελευταία αὐτῇ είναι τελειότερος ἢ μᾶλλον ἀτελής, ἀναλόγως πρὸς τὴν δεξιότητα τοῦ τεχνίτου καὶ τὴν ίκανότητα, οὔτω καὶ ἡ γλωσσικὴ διατυπώσεις ἔχαρτάται ἐκ τῆς ίκανότητος καὶ ἐπιτηδειότητος τοῦ γλωσσοδημιουργοῦ (Κρατύλ. 428–436d). Διὰ τοῦτο λοιπὸν αἱ λέξεις, οὔτε καθ' ἑαυτὰς είναι τέλειαι διατυπώσεις καὶ παραστάσεις τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων οὔτε ἐν τῷ συνόλῳ τῶν ἐπιβάλλουν μίαν καὶ τὴν αὐτήν θεωρίαν καὶ ἀντίληψιν. Παρὰ τὴν κατ' ὄρχην φυσικήν των σχέσιν πρὸς τὰς οὐσίας τῶν πραγμάτων, ὃν οὐσιώδη γνωρίσματα ὅπως δήποτε ἐκδηλώνουν, δὲν είναι ἐλεύθεραι καὶ ἀνεξάρτητοι τῆς κατὰ βούλησιν καὶ κατὰ συνήθειαν διαπλάσεως καὶ χρήσεως. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν πρέπει νὰ θέλωμεν νὰ μάθωμεν ἀπὸ τὰς λέξεις τὴν οὐσίαν καὶ ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων (Κρατύλ. 435d–436b, 438e).¹¹ Οπως ὅμως ἡ πρώτη «τεχνική» ὄνομασία τῶν πραγμάτων προϋποθέτει γνῶσιν τινα τῆς οὐσίας αὐτῶν διατυπουμένην διὰ τῶν λέξεων, οὔτω καὶ ἐκάστη λέξις καὶ ὄνομασία πρέπει ως ἐν-

διαφέρη και νὰ ἔξετάζηται ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὃσον θὰ ἔφερεν εἰς τὴν γνῶσιν αὐτὴν τῆς οὐσίας τοῦ πρόγυματος. Ἀλλὰ «καλλίων καὶ σαφεστέρα ἡ μάθησις» εἶναι «ἐκ τῆς ἀληθείας αὐτὴν τε αὐτὴν καὶ τὴν εἰκόνα αὐτῆς (μανθάνειν) εἰ πρεπόντως εἴργασται» (Κρατύλ. 439 α. κ. ἑξ.). «Ἐνέκα τούτου ἀρμόδιος νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ βαθμοῦ, περὶ τοῦ εἰδούς καὶ περὶ τοῦ τρόπου παραστάσεως τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων καὶ ἀληθείας, διὰ τῶν λέξεων, εἶναι ὁ διαλεκτικὸς καὶ εἰς αὐτὸν ἀπόκειται νὰ ἐποπτεύῃ τὸ ἔργον τοῦ γλωσσοδημιουργοῦ καὶ νὰ ἀποφαίνηται περὶ τῆς ὁρθότητος, ἢ μή, τῶν ὀνομάτων (Κρατύλ. 389a—391e). Συμφωνώς πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἡ γλῶσσα καὶ αἱ λέξεις διὰ τὴν διαλεκτικὴν τοῦ Πλάτωνος εἰναι ὅ, τι καὶ αἱ εἰκόνες καὶ αἱ γραφικαὶ παραστάσεις τῶν πραγμάτων. Τὸ δνομα ἔρχεται πρῶτον κατὰ τὴν ἔρευναν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ λόγος, «ἢ δι' ὀνομάτων καὶ ρημάτων», διὰ κρίσεων δηλαδὴ καὶ συλλογισμῶν ἔξετασις τῶν σχέσεων τοῦ ἀντικειμένου καθ' ἑαυτὸν καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα (Πρβλ. Ἐπιστ. ἐβδόμην 342h. Περὶ λόγου ἵδε καὶ Σοφιστ. 259c—260a κ. ἑξ.).

β') Αἱ ἴδεαι.

Αἱ ἴδεαι καὶ ἔννοιαι τοῦ Πλάτωνος ἔγεννήθησαν ἀπὸ τὴν Σωκρατικὴν ἡθικολογίαν, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως καὶ τῇ ἔξελίξει, ὑπερέβησαν τὸ περιεχόμενον, ἥτοι τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος τῆς κατὰ Σωκράτην ἔννοιας. Κατ' ἀρχάς, καὶ εἰς τοὺς διαλόγους τῶν δύο πρώτων περιόδων, ἐπρόκειτο περὶ ἡθικῶν ἔννοιῶν καὶ ἀξιῶν, περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς πεποιθήσεως ὅτι, ἐκ τῆς γνώσεως καὶ ἐπιστήμης ἔξαρτᾶται τὸ ἡθικῶς πράττειν. «Ηδη ἀπὸ τῶν διαλόγων τῆς δευτέρας περιόδου (Γοργίου, Μένωνος κλπ.) ὁ Πλάτων ἐπεκτείνει τὰ κατὰ τὴν ἡθικὴν αὐτὴν γνῶσιν καὶ ἐπιστήμην εἰς πάσας τὰς σχέσεις καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς ζωῆς καὶ τῆς φύσεως, καὶ γενικεύει τὰς ἔννοιας καὶ ἴδεας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. «Οπως προκειμένου περὶ ἀρετῆς, ἐκ τῶν πολλῶν ἡθικῶν πράξεων καὶ ἐκ τῶν εἰδῶν ἀρετῆς σχηματίζομεν μίαν ἴδεαν καὶ ἔννοιαν ἀρετῆς, οὕτω καὶ ἐκ τῶν πολλῶν ἔνεργειῶν, φαινομένων καὶ καταστάσεων δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν μίαν αὐτῶν ἴδεαν καὶ ἔννοιαν. «Ἔχοντες ύπτιον τὰ πολλὰ σχήματα, χρώματα, τὰς πολλὰς τραπέζας, δυνάμεθα ἔξετάζοντες δλα αὐτὰ συγκριτικῶς καὶ διαλεκτικῶς νὰ λάβωμεν μίαν γενικὴν ἴδεαν καὶ ἔννοιαν τῶν ἀντικειμένων αὐτῶν (Μένων 74b—76a, Πολιτείας 596ab). Κατὰ τὸν αὐτὸν